

Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Το παρόν θεματολογικό δελτίο παρουσιάζει το ιστορικό και τις κυριότερες διατάξεις της Συνθήκης της Λισαβόνας. Στόχος είναι να παρουσιαστεί το ιστορικό πλαίσιο της δημιουργίας του τελευταίου αυτού θεμελιώδους κειμένου της ΕΕ με βάση τα κείμενα που προηγήθηκαν. Οι ειδικές διατάξεις (με αναφορές στα άρθρα) και η επήρειά τους στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης επεξηγούνται λεπτομερέστερα στα θεματολογικά δελτία που ασχολούνται με συγκεκριμένες πολιτικές και ζητήματα.

Νομική βάση

Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΕ C 306 της 17.12.2007): έναρξη ισχύος την 1η Δεκεμβρίου 2009.

Ιστορικό

Η [Συνθήκη της Λισαβόνας](#) ξεκίνησε ως συνταγματικό σχέδιο στα τέλη του 2001 (δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή δήλωση του Λάκεν), ακολούθησε δε το 2002 και το 2003 η Ευρωπαϊκή Συνέλευση, στο πλαίσιο της οποίας εκπονήθηκε το σχέδιο της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης (Συνταγματική Συνθήκη) (1.1.4). Η διαδικασία που οδήγησε στη Συνθήκη της Λισαβόνας προέκυψε λόγω των αρνητικών αποτελεσμάτων σε δύο δημοψηφίσματα για τη Συνταγματική Συνθήκη, τον Μάιο και τον Ιούνιο του 2005, έπειτα από τα οποία το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε να υπάρξει μια διετής «περίοδος περίσκεψης». Τέλος, με βάση τη δήλωση του Βερολίνου του Μαρτίου του 2007, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στις 21-23 Ιουνίου 2007 ενέκρινε λεπτομερή εντολή για σύγκληση Διακυβερνητικής Διάσκεψης (ΔΚΔ) υπό την πορτογαλική Προεδρία. Η ΔΚΔ ολοκλήρωσε τις εργασίες της τον Οκτώβριο του 2007. Η Συνθήκη υπεγράφη κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισαβόνας στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και κυρώθηκε από όλα τα κράτη μέλη.

Περιεχόμενο

A. Στόχοι και νομικές αρχές

Η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετονομάζεται σε «Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΣΛΕΕ) και ο όρος «Κοινότητα» αντικαθίσταται από τον όρο «Ένωση» σε ολόκληρο το κείμενο. Η Ένωση παίρνει τη θέση της Κοινότητας και αποτελεί τον νόμιμο διάδοχό της. Η Συνθήκη της Λισαβόνας δεν καθιερώνει σύμβολα της Ένωσης που προσιδιάζουν σε κράτος, όπως σημαία ή ύμνο.

Παρ' όλο που το νέο κείμενο δεν ονομάζεται πλέον Συνταγματική Συνθήκη, διατηρεί τα περισσότερα από τα ουσιώδη επιτεύγματά της.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας δεν μεταβιβάζει πρόσθετες αποκλειστικές αρμοδιότητες στην Ένωση. Ωστόσο, αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο η Ένωση ασκεί τις υφιστάμενες και ορισμένες νέες (συντρέχουσες) αρμοδιότητες, ενισχύοντας τη συμμετοχή και την προστασία των πολιτών, θεσπίζοντας ένα νέο θεσμικό πλαίσιο και τροποποιώντας τη διαδικασία λήψης αποφάσεων με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζεται υψηλότερο επίπεδο κοινοβουλευτικού ελέγχου και δημοκρατικής λογοδοσίας.

Σε αντίθεση με τη Συνταγματική Συνθήκη, η Συνθήκη της Λισαβόνας δεν περιέχει κανένα άρθρο στο οποίο να διατυπώνεται επισήμως η υπεροχή του δικαίου της Ένωσης έναντι της εθνικής νομοθεσίας, όμως στη Συνθήκη προσαρτήθηκε μια δήλωση προς τον σκοπό αυτό (δήλωση αριθ. 17), η οποία παραπέμπει σε γνωμοδότηση της Νομικής Υπηρεσίας του Συμβουλίου, όπου επαναλαμβάνεται η πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σχετικά με αυτό το ζήτημα.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας για πρώτη φορά αποσαφηνίζει τις αρμοδιότητες της Ένωσης. Διακρίνει τρία είδη αρμοδιοτήτων: αποκλειστικές αρμοδιότητες, στο πλαίσιο των οποίων μόνον η Ένωση μπορεί να νομοθετεί, ενώ τα κράτη μέλη μπορούν απλώς να εφαρμόζουν· συντρέχουσες αρμοδιότητες, στο πλαίσιο των οποίων τα κράτη μέλη μπορούν να νομοθετούν και να εγκρίνουν νομικά δεσμευτικά μέτρα εάν δεν το έχει πράξει η Ένωση· και υποστηρικτικές αρμοδιότητες, στο πλαίσιο των οποίων η ΕΕ εγκρίνει μέτρα με στόχο την υποστήριξη ή τη συμπλήρωση των πολιτικών των κρατών μελών. Οι αρμοδιότητες της Ένωσης μπορούν πλέον να επαναμεταβιβαστούν στα κράτη μέλη στο πλαίσιο αναθεώρησης της Συνθήκης.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας παρέχει στην ΕΕ πλήρη νομική προσωπικότητα. Συνεπώς, η Ένωση μπορεί να υπογράψει διεθνείς συνθήκες στους τομείς των αρμοδιοτήτων που της έχουν εκχωρηθεί ή να συμμετέχει σε διεθνείς οργανισμούς. Τα κράτη μέλη μπορούν να υπογράψουν μόνο διεθνείς συμφωνίες που συνάδουν με το ενωσιακό δίκαιο.

Η Συνθήκη για πρώτη φορά, συγκεκριμένα στο άρθρο 50 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), προβλέπει τυπική διαδικασία που πρέπει να τηρούν τα κράτη μέλη τα οποία επιθυμούν με βάση τους συνταγματικούς κανόνες τους να αποχωρήσουν από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας ενσωματώνει στον πρώτο πυλώνα και τις εναπομείνασες πτυχές του τρίτου πυλώνα του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΕΑΔ), δηλαδή την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις. Η πρώην διακυβερνητική δομή παύει να υφίσταται, δεδομένου ότι οι πράξεις που εγκρίνονται σε αυτόν τον τομέα υπόκεινται πλέον στη συνήθη νομοθετική διαδικασία (ειδική πλειοψηφία και συναπόφαση) και, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά, χρησιμοποιούνται τα νομικά μέσα της κοινοτικής μεθόδου (κανονισμοί, οδηγίες και αποφάσεις).

Με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Κοινοβούλιο μπορεί πλέον να προτείνει τροποποιήσεις στις Συνθήκες όπως ακριβώς το Συμβούλιο, η κυβέρνηση ενός κράτους μέλους ή η Επιτροπή. Κανονικά, αυτές οι τροποποιήσεις απαιτούν τη σύγκληση Συνέλευσης, η οποία προτείνει τροποποιήσεις σε ΔΚΔ [το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα μπορούσε, ωστόσο, να αποφασίσει να μη συγκαλέσει τέτοια συνέλευση,

υπό τον όρο ότι το Κοινοβούλιο θα εγκρίνει αυτήν την απόφαση (άρθρο 48 παράγραφος 3 δεύτερο εδάφιο ΣΕΕ)]. Σε αυτή την περίπτωση συγκαλείται ΔΚΔ για να οριστούν με κοινή συναίνεση τροποποιήσεις των Συνθηκών. Ωστόσο, η αναθεώρηση των Συνθηκών είναι δυνατή χωρίς ΔΚΔ και μέσω απλοποιημένων διαδικασιών αναθεώρησης, όταν η αναθεώρηση αφορά τις εσωτερικές πολιτικές και δράσεις της Ένωσης (άρθρο 48 παράγραφος 6 και άρθρο 48 παράγραφος 7 ΣΕΕ). Σε αυτήν την περίπτωση, η αναθεώρηση εγκρίνεται ως απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, όμως ενδέχεται να απαιτείται κύρωση με βάση τους συναφείς εθνικούς κανόνες.

Β. Ενίσχυση της δημοκρατίας και καλύτερη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων

Η Συνθήκη της Λισαβόνας εκφράζει τις τρεις θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατικής ισότητας, της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και της συμμετοχικής δημοκρατίας. Η συμμετοχική δημοκρατία λαμβάνει τη νέα μορφή της πρωτοβουλίας πολιτών (4.1.5).

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν ενσωματώνεται απευθείας στη Συνθήκη της Λισαβόνας, αλλά αποκτά νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα μέσω του άρθρου 6 παράγραφος 1 ΣΕΕ, που προσδίδει στον Χάρτη το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες (4.1.2).

Η διαδικασία της προσχώρησης της ΕΕ στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) ξεκίνησε με την έναρξη ισχύος του 14ου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ την 1η Ιουνίου 2010. Το πρωτόκολλο επιτρέπει όχι μόνο σε κράτη αλλά και σε διεθνείς οργανισμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, να γίνουν συμβαλλόμενα μέρη της ΕΣΔΑ. Η προσχώρηση εξακολουθεί να απαιτεί κύρωση από όλα τα κράτη που είναι συμβαλλόμενα μέρη της ΕΣΔΑ, καθώς και από την ίδια την ΕΕ. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του Συμβουλίου της Ευρώπης και των εκπροσώπων της ΕΕ οδήγησαν στην οριστική διατύπωση ενός σχεδίου συμφωνίας τον Απρίλιο 2013, το οποίο, ωστόσο, κρίθηκε ασυμβίβαστο με το άρθρο 6 ΣΕΕ από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη [γνωμοδότησή του 2/2013\[1\]](#). Θα χρειαστούν περαιτέρω διαπραγματεύσεις πριν από την προσχώρηση.

Γ. Ένα νέο θεσμικό πλαίσιο

1. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 2 ΣΕΕ, το Κοινοβούλιο σήμερα «αποτελείται από αντιπροσώπους των πολιτών της Ένωσης» και όχι από αντιπροσώπους «των λαών των κρατών».

Οι νομοθετικές εξουσίες του Κοινοβουλίου έχουν αυξηθεί μέσω της «συνήθους νομοθετικής διαδικασίας», η οποία αντικαθιστά την πρώην διαδικασία συναπόφασης. Η διαδικασία αυτή εφαρμόζεται σήμερα σε περισσότερους από 40 νέους τομείς πολιτικής, αυξάνοντας τον συνολικό αριθμό σε 73. Η διαδικασία σύμφωνης γνώμης συνεχίζει να υπάρχει ως «διαδικασία έγκρισης» πλέον και η διαδικασία διαβούλευσης παραμένει αμετάβλητη. Η νέα διαδικασία του προϋπολογισμού επιφέρει απόλυτη ισότητα μεταξύ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την έγκριση του ετήσιου προϋπολογισμού. Το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο πρέπει να εγκρίνεται από το Κοινοβούλιο.

Το Κοινοβούλιο εκλέγει πλέον τον Πρόεδρο της Επιτροπής με την πλειοψηφία των μελών του με βάση πρόταση που υποβάλλει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο υποχρεούται να επιλέγει υποψήφιο με ειδική πλειοψηφία, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα των ευρωπαϊκών εκλογών. Το Κοινοβούλιο συνεχίζει να εγκρίνει την Επιτροπή ως σώμα.

Ο μέγιστος αριθμός των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έχει οριστεί σε 751, ενώ η εκπροσώπηση των πολιτών είναι αναλογική κατά φθίνουσα τάξη. Ο μέγιστος αριθμός εδρών ανά κράτος μέλος μειώθηκε σε 96, ενώ ο ελάχιστος αριθμός αυξήθηκε σε 6. Στις 7 Φεβρουαρίου 2018, το Κοινοβούλιο ψήφισε υπέρ της μείωσης του αριθμού των εδρών του από 751 σε 705 μετά την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ και της ανακατανομής ορισμένων εδρών μεταξύ των κρατών μελών που υποεκπροσωπούνται ελαφρώς^[2] (1.3.3).

Το Ηνωμένο Βασίλειο αποχώρησε από την ΕΕ την 1η Φεβρουαρίου 2020. Έκτοτε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αριθμεί 705 βουλευτές, 27 από τις 73 έδρες που χήρευσαν μετά την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου ανακατανεμήθηκαν ώστε να αποτυπώνεται καλύτερα η αρχή της φθίνουσας αναλογικότητας: Οι 27 έδρες κατανεμήθηκαν ως εξής: Γαλλία (+ 5), Ισπανία (+ 5), Ιταλία (+ 3), Κάτω Χώρες (+ 3), Ιρλανδία (+ 2), Σουηδία (+ 1), Αυστρία (+ 1), Δανία (+ 1), Φινλανδία (+ 1), Σλοβακία (+ 1), Κροατία (+ 1), Εσθονία (+ 1), Πολωνία (+ 1) και Ρουμανία (+ 1). Κανένα κράτος μέλος δεν έχασε έδρες.

2. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Η Συνθήκη της Λισαβόνας αναγνωρίζει επισήμως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ως θεσμικό όργανο της ΕΕ που είναι υπεύθυνο να παρέχει στην Ένωση «την αναγκαία για την ανάπτυξη της ώθησης» και να καθορίζει τους «γενικούς της πολιτικούς προσανατολισμούς και προτεραιότητες». Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεν επιτελεί νομοθετική λειτουργία. Μια μακροχρόνια προεδρία αντικαθιστά το προηγούμενο σύστημα της εναλλαγής ανά έξι μήνες. Ο Πρόεδρος εκλέγεται με ειδική πλειοψηφία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για ανανεώσιμη θητεία 30 μηνών. Το σύστημα αυτό αναμένεται να βελτιώσει τη συνέχεια και τη συνοχή των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ο Πρόεδρος εκπροσωπεί επίσης την Ένωση στο εξωτερικό, χωρίς να θίγονται εξ αυτού τα καθήκοντα του Υπατού Εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (βλ. παρακάτω).

3. Ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής/Υπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΑΕ/ΥΕ).

Ο ΑΕ/ΥΕ διορίζεται με ειδική πλειοψηφία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της Επιτροπής, είναι υπεύθυνος για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας της ΕΕ (ΚΕΠΠΑ) και έχει το δικαίωμα να υποβάλλει προτάσεις. Εκτός από πρόεδρος του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, ο ΑΕ/ΥΕ είναι επίσης αντιπρόεδρος της Επιτροπής. Ο ΑΕ/ΥΕ επικουρείται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, η οποία περιλαμβάνει στελέχη του Συμβουλίου, της Επιτροπής και των εθνικών διπλωματικών υπηρεσιών.

[2]Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 7ης Φεβρουαρίου 2018 σχετικά με τη σύνθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ΕΕ C 463 της 21.12.2018, σ. 83).

4. Το Συμβούλιο

Η Συνθήκη της Λισαβόνας διατηρεί την αρχή της ψηφοφορίας με διπλή πλειοψηφία (πολίτες και κράτη μέλη). Ωστόσο, οι προηγούμενες ρυθμίσεις εξακολούθησαν να ισχύουν έως τον Νοέμβριο του 2014· από την 1η Νοεμβρίου 2014, ισχύουν οι νέοι κανόνες.

Ειδική πλειοψηφία επιτυγχάνεται όταν τουλάχιστον το 55% των μελών του Συμβουλίου (στην πράξη, 15 από τα 27 κράτη), το οποίο αντιπροσωπεύει κράτη μέλη που συγκεντρώνουν ποσοστό τουλάχιστον 65% του πληθυσμού της Ένωσης, υποστηρίζει μια πρόταση (άρθρο 16 παράγραφος 4 της ΣΕΕ). Όταν το Συμβούλιο δεν εξετάζει πρόταση της Επιτροπής ή του ΑΕ/ΥΕ, η απαιτούμενη πλειοψηφία των κρατών μελών αυξάνεται σε 72% (άρθρο 238 παράγραφος 2 ΣΛΕΕ). Για να εμποδιστεί η θέσπιση νομοθεσίας, τουλάχιστον τέσσερα κράτη μέλη πρέπει να καταψηφίσουν μια πρόταση. Ένα νέο σύστημα, εμπνευσμένο από τον «συμβιβασμό των Ιωαννίνων», επιτρέπει στο 55% (75% έως την 1η Απριλίου 2017) των κρατών μελών που είναι απαραίτητα για τον σχηματισμό αναστέλλουσας μειοψηφίας να ζητεί την επανεξέταση μιας πρότασης εντός «εύλογου χρονικού διαστήματος» (δήλωση αριθ. 7).

Το Συμβούλιο συνεδριάζει δημοσίως όταν εξετάζει σχέδια νομοθετικών πράξεων και ψηφίζει επ'αυτών. Προς τον σκοπό αυτόν, κάθε σύνοδος του Συμβουλίου χωρίζεται σε δύο μέρη, αφιερωμένα αντίστοιχα σε εργασίες επί νομοθετικών πράξεων της Ένωσης και σε μη νομοθετικές δραστηριότητες. Η Προεδρία του Συμβουλίου συνεχίζει να εναλλάσσεται ανά έξι μήνες, προβλέπονται ωστόσο ομαδικές προεδρίες τριών κρατών μελών διάρκειας 18 μηνών προκειμένου να διασφαλιστεί καλύτερη συνέχεια των εργασιών. Κατ' εξαίρεση, πρόεδρος του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων είναι μονίμως ο ΑΕ/ΥΕ.

5. Η Επιτροπή

Καθώς ο Πρόεδρος της Επιτροπής επιλέγεται και εκλέγεται πλέον λαμβανομένου υπόψη του αποτελέσματος των ευρωπαϊκών εκλογών, η πολιτική νομιμοποίηση του αξιώματος ενισχύεται. Ο Πρόεδρος είναι υπεύθυνος για την εσωτερική οργάνωση του Σώματος (διορισμός Επιτρόπων, κατανομή χαρτοφυλακίων, αίτηση παραίτησης Επιτρόπων υπό συγκεκριμένες συνθήκες).

6. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου επεκτείνεται πλέον σε όλες τις δραστηριότητες της Ένωσης με εξαίρεση την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ). Η πρόσβαση των πολιτών στο Δικαστήριο είναι ευκολότερη.

Δ. Πιο αποτελεσματική και δημοκρατική χάραξη πολιτικών με νέες πολιτικές και νέες αρμοδιότητες

Πολλές από τις καλούμενες ρήτρες «γέφυρας» επιτρέπουν την αλλαγή από τη διαδικασία λήψης απόφασης με ομοφωνία στην ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία, και από τη διαδικασία διαβούλευσης στη διαδικασία συναπόφασης (άρθρο 31 παράγραφος 3 ΣΕΕ και άρθρα 81, 153, 192, 312 και 333 ΣΛΕΕ, συν ορισμένες διαδικασίες τύπου «γέφυρας» σχετικά με τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις) (1.2.4). Στην ομιλία του για την κατάσταση της Ένωσης το 2017, ο Πρόεδρος της Επιτροπής Jean Claude Juncker ανακοίνωσε πρωτοβουλίες για την εγκατάλειψη του κανόνα

της ομοφωνίας σε ορισμένους τομείς με χρήση ρητρών «γέφυρας». Εν συνεχεία, η Επιτροπή ενέκρινε τέσσερις ανακοινώσεις προτείνοντας να ενισχυθεί η χρήση της ειδικής πλειοψηφίας αντί της ομοφωνίας στους τομείς της ΚΕΠΠΑ (2018)^[3], [της φορολογικής πολιτικής](#) (Ιανουάριος 2019)^[4], [της ενέργειας και του κλίματος](#) (Απρίλιος 2019)^[5] και [της κοινωνικής πολιτικής](#) (Απρίλιος 2019)^[6]. Οι εν λόγω ανακοινώσεις έχουν ως στόχο να καταστήσουν τη λήψη αποφάσεων ταχύτερη, πιο ευέλικτη και αποτελεσματική σε τομείς στους οποίους υφίσταται ήδη αρμοδιότητα της ΕΕ.

Σε τομείς όπου η Ένωση δεν έχει αποκλειστικές αρμοδιότητες, τουλάχιστον εννέα κράτη μέλη μπορούν να αναπτύξουν ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ τους. Άδεια για τη χρήση αυτής της διαδικασίας πρέπει να χορηγείται από το Συμβούλιο με την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Για θέματα που αφορούν την ΚΕΠΠΑ εφαρμόζεται ομοφωνία.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας ενισχύει σημαντικά την αρχή της επικουρικότητας, καθώς προβλέπει τη συμμετοχή των εθνικών κοινοβουλίων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ ([1.2.2](#)) ([1.3.5](#)).

Στον τομέα της περιβαλλοντικής πολιτικής ορισμένες πολιτικές διευρύνθηκαν ενώ εντάχθηκαν και νέες, όπως η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και η ενεργειακή πολιτική, η οποία περιέχει νέες αναφορές σε θέματα αλληλεγγύης, ασφάλειας και διασυνδεσιμότητας του εφοδιασμού. Επιπλέον, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ο αθλητισμός, το διάστημα, ο τουρισμός, η πολιτική προστασία και η διοικητική συνεργασία αποτελούν πλέον αντικείμενο της νομοθεσίας της ΕΕ.

Όσον αφορά την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) ([5.1.2](#)), η Συνθήκη της Λισαβόνας θεσπίζει ρήτρα αμοιβαίας άμυνας, βάσει της οποίας όλα τα κράτη μέλη υποχρεούνται να παράσχουν βοήθεια σε ένα κράτος μέλος που δέχεται επίθεση. Μια ρήτρα αλληλεγγύης προβλέπει ότι η Ένωση και καθένα από τα κράτη μέλη της οφείλουν να συνδράμουν με όλα τα δυνατά μέσα ένα κράτος μέλος που έχει πληγεί από φυσική καταστροφή ή τρομοκρατική επίθεση. Μια «μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία» είναι ανοικτή σε όλα τα κράτη μέλη που δεσμεύονται να συμμετέχουν σε ευρωπαϊκά προγράμματα στρατιωτικού εξοπλισμού και να παρέχουν μάχιμες μονάδες που διατίθενται για άμεση δράση. Για την έγκριση αυτής της συνεργασίας, απαιτείται επίτευξη ειδικής πλειοψηφίας στο Συμβούλιο μετά από διαβούλευση με τον ΑΕ/ΥΕ.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Βλέπε [1.1.4](#) για τη συμβολή του Κοινοβουλίου στην Ευρωπαϊκή Συνέλευση και τη συμμετοχή του σε προηγούμενες ΔΚΔ. Στη ΔΚΔ του 2007, η οποία πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της πορτογαλικής προεδρίας και οδήγησε στην υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Κοινοβούλιο έστειλε για πρώτη φορά τρεις εκπροσώπους .

[3]Ανακοίνωση της Επιτροπής της 12ης Σεπτεμβρίου 2018 με τίτλο «Ένας ισχυρότερος παγκόσμιος παράγοντας: μια πιο αποτελεσματική διαδικασία λήψης αποφάσεων για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της ΕΕ» (COM(2018)0647).

[4]Ανακοίνωση της Επιτροπής της 15ης Ιανουαρίου 2019 με τίτλο «Προς μια πιο αποτελεσματική και πιο δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων στη φορολογική πολιτική της ΕΕ» (COM(2019)0008),

[5]Ανακοίνωση της Επιτροπής της 9ης Απριλίου 2019 με τίτλο «Μια πιο αποτελεσματική και πιο δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων στην ενεργειακή και κλιματική πολιτική της ΕΕ» (COM(2019)0177).

[6]Ανακοίνωση της Επιτροπής της 16ης Απριλίου 2019 με τίτλο «Αποτελεσματικότερη λήψη αποφάσεων στην κοινωνική πολιτική: Προσδιορισμός τομέων για ενισχυμένη μετάβαση στην ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία» (COM(2019)0186).

Σχεδόν μία δεκαετία μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Κοινοβούλιο αναγνώρισε ότι ορισμένες από τις διατάξεις της δεν αξιοποιήθηκαν στο έπακρο. Κατά συνέπεια, στις 16 Φεβρουαρίου 2017, ενέκρινε [ψήφισμα σχετικά με τη βελτίωση της λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση τις δυνατότητες της Συνθήκης της Λισαβόνας](#)[7]. Στο ψήφισμα αυτό διατυπώνεται μια σειρά συστάσεων σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να ενεργοποιηθεί το δυναμικό αυτό ώστε να ενισχυθεί η ικανότητα της Ένωσης να αντιμετωπίζει τις τρέχουσες παγκόσμιες προκλήσεις.

Την ίδια ημέρα, το Κοινοβούλιο ενέκρινε επίσης [ψήφισμα σχετικά με πιθανές εξελίξεις και αναπροσαρμογές στην τρέχουσα θεσμική δομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#)[8], διατυπώνοντας συγκεκριμένες προτάσεις για μεταρρυθμίσεις των Συνθηκών.

Τα τελευταία χρόνια, η ΕΕ έχει αντιμετωπίσει πλήθος κρίσεων οι οποίες συνδέονται, κατά κύριο λόγο, με το Brexit, το κράτος δικαίου, το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο και τη νόσο COVID-19. Η διαχείριση αυτών των κρίσεων αποκάλυψε εκ νέου αδυναμίες στο παρόν σύστημα διακυβέρνησης, ενώ η έλλειψη αποτελεσματικότητας στη λήψη αποφάσεων έχει συμβάλει στη μείωση της δημόσιας στήριξης στο ευρωπαϊκό εγχείρημα. Για την αντιμετώπιση των εν λόγω προκλήσεων, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ δρομολόγησαν Διάσκεψη για το Μέλλον της Ευρώπης, που σκοπό έχει να ανανεώσει την ΕΕ και να επανακινήσει την ολοκλήρωση. Όπως έχει επισημάνει η Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η Διάσκεψη μπορεί να είναι μία καινοτόμα «διαδικασία που θα οδηγήσει σε προτάσεις για συγκεκριμένες θεσμικές και συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση ισχυρότερη, πιο δημοκρατική, πιο αποτελεσματική, πιο διαφανής, με μεγαλύτερη ικανότητα δράσης και εξυπηρέτησης του γενικού συμφέροντος»[9].

Eeva Pavy
05/2022

[9] Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Γνωμοδότηση της 10ης Δεκεμβρίου 2019 σχετικά με τη Διάσκεψη για το Μέλλον της Ευρώπης, αιτιολογική σκέψη Z.

